

Kőbányai János *Cinkosok földjén III.*

Feljegyzés a Magyar Holokauszt Emlékgyűjtemény és Dokumentációs Központ Kuratóriuma számára, betűszer

Tisztelt kurátortársaim!

Ha késve is, de mellékelem a kuratóriumi elnökünkkel folytatott levelezésemet (félek, hogy ő ezt nem tárta önök elé, noha mindenképpen e grémiumra tartozik). Mindehhez csak azt szeretném hozzátenni, hogy „vagyonkezelői” szempontból sem tartom szükségesnek személyes jelenléteket. Ugyanis, amíg nincs a Pávának megfelelő szakképesítéssel és kulturális vezetésben gyakorlatokkal rendelkező igazgatója, addig én minden pénzkidrást ellenzek. Ezért a távollételem ugyanúgy ellenszavazatnak számít, mintha a helyszínen tartanám fel a kezemet.

Ezt az álláspontomat húzzák alá a legfrissebb hozzám került kuratóriumi dokumentumok is.

Örvendek, hogy az új szakmai igazgató, dr. Varga László előkészítő anyagai már magukon viselik a szakmai felkészültség jelét. Például az az, hogy név szerint aláírta – s így tudni, hogy ki a felelős értük. Ezek az anyagok túlnyomó részben pénz híján meg nem valósult tervekről, a nem célirányosan végrehajtott létszámleépítések miatt megakadt munkáról tesznek említést. Tehát az első pillanatban nyilvánvalóvá válik az a tarthatatlan állapot, hogy egy szakmai és intézményvezető-előélettel rendelkező értelmiségi legyen alárendelve egy olyan funkcionáriusnak, aki mindezzel nem rendelkezik, legföljebb csak a kuratóriumi elnök annak előéletében megszerzett bizalmával.

A Felzabálás – hazatérés 2005. április–május Program sorozat-tervezet Holokauszt Emlékközpont – Trafó Galéria 2005. április 9–16. című fogalmazványról mindez nem mondható el. Noha nincs aláírva, 3–5 millió forintért nyújtja a kezét, melynek nincs nevesített gazdája. Kinek az ötlete? Hol kerül megvalósításra? A Trafóban? Akkor mi közünk hozzá? A név felhasználásáért kellene fizetni a milliókat? Nem világos. Persze a rendezvény és költségvonzatai sem.

Egy baráti (vagy érdek-, lobbikánon körébe tartozó) társaság tagjai vannak itt felsorolva, akik ezért a nem igazán nagy összegért osztanák a holokausztról az észet. Ügyes. Köztük Babarczy Eszter és György Péter – akik már, úgy tűnt, letettek életművük e téren történő hasznosításáról. Itt került felvetésre, hogy a holokauszt ügyét ki képviselje a *Mindentudás Egyetemén*, ezen a fontos, sokak számára meghatározó tudást közvetítő fórumon. A kuratórium nevében, de szakmai és társadalmi kontroll nélkül kerülne e fórumra a lobbicsoport krémje. Különösen sérelmes Radnóti Sándor delegálása (amennyiben ez a tervezet valamilyen szinten is komolyan vehető) – akinek a magyar holokauszt vonatkozásában nincs olyan nyilvánosságban ellenőrizhető vagy ott fellelhető aktivitása, amely őt erre predesztinálná. (Ki kényszeríti szegényt ebbe a helyzetbe, hogy minduntalan pellengérré állítsam az e téren csak negatívumot felmutató közszereplését?)

Hasonlóan erőszakos az a nyomulás, amely az állandó kiállítás forgatókönyvének a „közbeszerzésre” alkalmassá nyilváníttatását is kibokszolta. Különösen azután, hogy az azt elfogadó Hiller István már nincs a posztján (és amikor aláírta, ezt ő is és mások is tudták). Annál is inkább, mert utódjához komoly remény fűzhető e téren. (Legalábbis jómagam, éppen az itt másokkal szemben sokat hiányolt előélet ismerete okán. Abban bízom, hogy átvizsgálja és felülbírálja a kuratórium és a Páva eddigi tevékenységét, és újragombolja ama Deák-mellényt.) Mindezt a kuratóriumnak az a kezdeményezése is aláhúzza, amelyben az NKÖM-től új alapító okiratot kér. Ezzel csak egyet lehet érteni – a kérés utal arra is, hogy a jelenlegi jogi keretek között a kuratórium tevékenysége eredményesen nem folytatható. S ezt végre a kuratórium is felismerte. S ha ez így van, akkor miért kell az állandó kiállítást úgy bebetonozni, hogy egy egy minden bizonnyal meg-

változó helyzet ne kapjon szabad kezet a lényeg: a magyar holokauszt-emlékezet lehető leghatékonyabb kialakítása számára?

S persze a nyilvános vita előli kitérés antideмокratikus gesztusa ellen is tiltakozom. (Vitáznunk csak pénzért, kerekasztal mellett, az ott helyet foglalók lobbija útján, szépen...)

Áttanulmányoztam a Páváról, s a 60. évfordulóról szóló sajtóanyagot. (Tanulmányt terveztem írni a recepcióról – de az anyag alacsony színvonala, s pártokhoz és napi politikához dörögölő jellege miatt, s persze az undortól, amelyet mindez bennem keltett, erről le kellett tennem.) Az írások java részét mosópor-szisztéma alapján generálták a Páva pénzén. (A generálás folyamatáról a PR-szaklap: a *Kreatív* július 8-i száma tudósít, olyan leleplező címmel, amelyet a legmaróbb szándékkal sem tudtam volna kitalálni: *Gyorsan jót*. Hermann Irén tollából.) Az így – is – irányított sajtóból kiemelkednek a megyei sajtó át nem vett, de meghatóan őszinte emlékezései. Két, oly magányosan független, országos fórumon megjelent írást kuratóriumunk minden tagjának illene megszívelnie.

Az egyik Kovács Éváé (A holokauszt és a modern kori Magyarország. Megjegyzések Kádár Gábor és Vági Zoltán forgatókönyvéhez. *Élet és Irodalom*, 2004. nov. 26.), amely részletesen elemezte a forgatókönyv – általam is kifogásolt – zsidó emancipációval foglalkozó, sematikus sablonokat pufogató részét. Ez az írás is aláhúzza a Magyar Zsidó Történelmi Múzeum szükségességét, amely ugyan nem a mi feladatunk, de az, hogy ezt szorgalmazzuk, annál inkább. Mert a problémáink egy tetemes része abból adódik, hogy a magyar holokausztnak nem ismerjük (az irodalomban sem igen) a 19. századi előzményeit.

A másik írás, Ungváry Krisztiáné (Egy bemutatás kudarca. *Magyar Hírlap*, 2004. április 4.) általánosabb érvénnyel fogalmazza meg a kudarcot. Hadd idézem: „A holokauszt múzeum létrehozói és velük együtt a 2002 előtt hatalmon lévő és a jelenlegi kormány közösen részesek a magyar lakosság félrevezetésében. Akarva-akaratlanul, de azzal, hogy a holokausztra való emlékezést egy volt izraelita vallási intézményre testálták, maguk is azt a narratívát erősítik, mely a nemzeti felelősséggel szembenézni nem akarók sajátja... Azzal, hogy a holokauszt múzeum a Páva utcába került, az emlékezést is gettósították. A megemlékezés feladatát az izraelita felekezetre, illetve a túlélő

áldozatokra és a zsidósághoz valamilyen módon kötődő emberekre hagyták. A magyar társadalom számára ezzel a lehető leghamisabb alternatíva valósult meg... Nem annak kell emlékeznie a holokausztra, aki érdeklődik a zsinagógák iránt. Ha a családiról nem érintett magyaroknak a zsidó vallással kapcsolatos helyszínre kell elzarándokolniuk, hogy megemlékezzenek, akkor magát az emlékezetet hamisítjuk meg. Emlékeznünk ugyanis nemcsak a zsidók miatt szükséges, hanem a nem-zsidók miatt is, akik hagyták, túrték vagy támogatták honfitársaik kirablását és marhavagonokba tuszkolását. Ha a tettesekre emlékezni tudunk, akkor részünk lehet a katarzisban, a felszabadulásban. A Páva utca erre nem alkalmas. A keresztény középosztály ebben hogy fog magára ismerni? Katarzisát is lehetetlenné tették azok, akik kitalálták, hogy a holokauszt múzeum egy zsinagógában szülessék meg.”

A kuratórium előtt az unalomig világos, mennyire nem értek egyet azzal, hogy az összetételünk túlnyomó része a zsidóságból tevődik ki. Ez még jobban aláhúzza a felelősségünket. Mondhatnám, az enyémet nem, mert foggal-körömmel, a makacsságon is túlmenően küzdöttem ellene, s ezt dokumentáltam az utókor számára, ha a jelen nyilvánosságának ezt nem is mindig sikerült. De mégsem lehet nyugodt a lelkiismeretem. Mert nem elégtétel, de annál maróbb szégyen marcangol, amikor Ungváry cikkének hangsúlyosan a végére tartalékolta megállapítását olvasom – amellyel teljesen egyetértek, noha lángoló és megalázott fájdalommal: „Végül pedig nem hallgatható el azoknak a zsidó szervezeteknek a felelőssége sem, amelyek állítólag az áldozatok képviselőire hivatottak, de mégis asszisztáltak ehhez a hazug megoldáshoz. Nekik sikerült a lehető legnagyobb öngólt lőniük.”

Pap Károly nyomán hozzátehetném: „*öngyilkos*” gólt.

Tisztelettel:

Kőbányai János
kuratóriumi tag

Jeruzsálem, 2005. március 15–16. A nemzeti ünnep és az új Jad Vasem Történelmi Múzeum felavatásának napján, ahol Magyarországot láthatóan nem képviselte senki. Joska Fischer (legalább ő magyar származású, de ezt csak mi tudjuk, akkor is legyünk büszkék rá) az egész német nép nevében ismerte el a szégyent az emberiség ellen elkövetett bűnökért, és kért érte feloldozást.

Tisztelt Kőbányai János úr!

Két dolgot szeretnék felvetni, mellyel kapcsolatban kérlek, hogy mindenképpen válaszolj.

1. Az utolsó találkozásunk alkalmával kifogásoltad a Népszabadság-beli interjúmat. Szeretném, ha ezt kifejtenéd és azt is, hogy erről Kertész Imre mit mondott Neked, mert erre is hivatkoztál. Szeretnék ennek a dolognak utánajárni.
2. A Kuratórium megint határozatképtelen volt, kétszer kellett összehívni és az idén megint minősített többségű határozatokat kellene hozni. A tervem, hogy olyan Kuratórium kinevezését javaslom – a Minisztériumon keresztül – a Kormánynak, amely sokkal kisebb létszámú és a polgári törvénykönyvnek megfelelő feladatokat hatékonyabban tudja ellátni. Természetesen akkor szükség van egy olyan tanácsadó testületre is, mely ellátja azokat a feladatokat, amelyeket egy vagyonekező Kuratórium képzettségénél fogva nem tud megoldani.
Szeretném tudni, hogy részt akarsz-e vagy tudsz-e venni ebben az új típusú Kuratóriumban, ami véleményem szerint havonta egyszer ülésezne, ez a szükséges döntések meghozatalához elkerülhetetlen lesz. Kérlek jelezd, hogy a Kuratóriumban vagy a tanácsadó testületben akarsz-e részt venni. Ha a következő években nem tartózkodsz Magyarországon, vagy nem akarsz eljárni a Kuratórium üléseire, akkor célszerűnek látnám, ha kuratóriumi tagságodról lemondanál.
Tájékoztatásul, javaslatomban a Kuratórium 5 vagy 7 tagú lesz.

Várom mielőbbi válaszodat.

Tisztelettel:

Székely Gábor



Székely Gábor
Elnök

Magyar Holokauszt Dokumentum Központ
és Emlékgyűjtemény Kuratóriuma

Tisztelt Székely Gábor!

Örülök, hogy dokumentumnak számító levelemben felveti szerepemet a kuratórium működésében. Így válaszomban nemcsak kifejthetem az álláspontomat, de dokumentum jellegénél fogva nyilvánossá is tehetem azt. A kezünkre bízott intézmény sorsa a legszélesebb nyilvánosságra tartozik.

1. A *Népszabadság*ban (2004. márc. 14-én) megjelent interjúját a kuratóriumi ülésen kifogásoltam. Ekkor – is – felhívtam a figyelmet, hogy már csak azért is „szakembert” kellene igazgatónak kinevezni a Páva élére, mert a közvélemény előtt az igazgató képviseli az intézményt – sokszor igen sokrétű, az árnyalatokat is figyelembe vevő ismeretek birtokában. Ön Darányi András megnyilvánulásait kifogásolta, hogy úgy viselkedett nyilatkozataiban, mint egy igazgató (noha az volt), s erre jegyeztem meg, hogy az Ön nyilatkozata sem öregbítette az intézmény hírnevét. Ezt írásban a kuratórium tagjainak eljuttatott feljegyzésemben fejtettem ki, olvasható a *Múlt és Jövő* 2003/1–2. számának *Cinkosok földjén* című közleményében is, ahol a kuratórium számára írt feljegyzéseimet nyilvánossá is tettem.

De azért kérésére összefoglalom az ott leírtakat.

A *Népszabadság* „Mindenki tudja, hogy zsidó vagyok” című interjújában Ön a zsidóságot az egyébként a megszokottnál együttműködőbb újságírókat is mehökkentve így definiálta:

„– A zsidó egy vallás.

– *Vallás vagy származás. Vagy mindkettő. Erről azért még mindig élénk viták folynak.*

– Szerintem vallás. A külsőmben nem különbözöm a többi magyartól, a belső adottságaim is ugyanolyanok. Csak én másik templomba járok.”

Arra vonatkozólag, hogy a zsidó(ság) csupán vallás lett volna, vagy lenne ma is, (2000 éve) nincs adat. Hogy voltak, akik ezt a hazugságot magukkal és másokkal el akarták hitetni, annál inkább. Hogyan várjunk el tudományos kuta-



Gedő Ilka: Rajzok a gettóból

tást, a rettenetes tragédiának a „kultúrába emelését” (Kertész Imre bátor gondolata), ha az intézmény hierarchiájában a legmagasabb pozíciót elfoglaló személy a zsidóság fogalmát a lényegétől ennyire idegenül ismeri.

Ezt a kiindulást fokozta abszurditásig az in-terjú folytatása is: „Nézze, a másság elfogadása minden esetben problematikus. A zsidók is nehezen fogadják el a másságot, a keresztények is. Ennek aztán vannak sajnálatos kinövésai. Rasszizmus mindig volt, és – attól tartok – mindig is lesz, de ez csak a társadalom elenyészően kicsiny részére jellemző. A zsidóság iránt, úgy tapasztalom, a társadalom kifejezetten megértő. Az elutasítás csekély, össze sem mérhető a cigánysággal szemben táplált mérhetetlenül nagy és igazságtalan ellenérzésekkel.”

A „sajátos kinövés” 600 000 magyar zsidó, és összességében 6 millió zsidó – és nem zsidó vallású – személy halálát okozta. A „sajátos kinövés” nem 1944-ben nőtt csak úgy magától, s nem is múlt el a hadiszerecsere forgandóságával – igaz, egyik kiváltó oka megszűnt, mert elpusztult vagy elvándorolt az európai és a magyar

zsidóság túlnyomó része. A mondatában a keresztényekkel egy sorba állított zsidók pedig egyetlen ember halálát sem okozták – ha nem a „Cion jegyzőkönyveiből” tájékozódunk. Ami a legszomorúbb, hogy nemcsak általában, de konkrét személyek életével igyekeznek a hazugságnak hitelt adni. Idevonta édesapja családjának elpusztított tagjait is: „A holokauszt idején apám munkaszolgálatos volt, első felesége és két lánya – a testvéreim, akiket soha nem ismerhettem meg – elpusztultak a gázkamrákban. Apám más családtagjait is elveszítette: nővérét, unokatestvéreit, távolabbi rokonokat.” Nem hivatásom a teljesen Önre tartozó családi történetet kommentálni – de Ön vonultatta fel hivatkozási alapként. „Szülei nem gondoltak a kivándorlásra?” – kérdezte a riporter.

„Apám soha... benne fel se merült, hogy elköltözzön Egerből. Jellemző történet, hogy apám – fogalmam sincs, honnan szerezte – a harmincas évek végén bevándorlási vízumot kapott az Egyesült Államokba. Ennek ellenére maradt Magyarországon. Nyilvánvaló, hogy akkor rosszul döntött, hiszen elveszítette a fele-



Gedő Ilka: Önarckép a gettóból

ségét és a két lányát, de kivándorlásra még a tragédia után sem gondolt.”

Ha Önnek nincs fogalma arról, hogy miért „szerzett” édesapja igen nehezen beszerezhető vízumot (ugyebar az oda érkező német zsidók hajói ennek hiányában kénytelenek voltak visszafordulni az amerikai partokról s a német koncentrációs táborokba kerültek), nos, erre szívesen tennék egy-két gondolat kísérletet. Azt, hogy „nyilvánvaló” volt, hogy családja teljes elpusztítása után édesapja Magyarországot vá-

lasztotta újra hazájának, ezt az önként túlteljesítő értelmezést (eufemizmus – ezt biztonsággal állíthatom) egyetlen magyar ember sem várja el Öntől. Azt, hogy mindez nem volt éppen „nyilvánvaló”, arra legjobb példa az ugyanebben az interjúban felvonultatott nagybácsi esete is – lám, az igazság (ez a természete) kikandikál minden, őt elfojtó-takaró igyekezet alól: („Nagybátyám az új családjával – mert a régi odaveszett a holokausztban – 1957-ben kivándorolt Izraelbe.”)

Édesapja és az ugyanazt a sorsot megélt testvére hogyan reagált a holokausztra, és miért? A kérdést általános síkra emelve: hogyan küzdötünk és küszködünk ma is a holokauszt múltta nem szelídülő emlékével? – ezt lenne hivatott a mi intézményünk elmesélni. Hogyan gyógyuljunk ki a traumájából mi mind, akik elszenvedtük, és akik elkövették vagy passzívan szemléltek, s mi mindannyian hogyan szabadulhatnánk meg együtt a tehertől? (Javarészt leszármazókról van már csak szó – de ez az érintettségen nem változtat.) A többes szám alatt szüleinket értem, akik megélték a holokausztot, s bennünket, a gyerekeiket, akik ezeket a rettenes élményeket átélt nemzedéknek a folytatása vagyunk – s ezért a holokauszt ténye határozott meg bennünket. (Az Ön esetében a legsúlyosabban – hiszen, ahogy ez az interjúban olvasható, egyszer már élt, s elpusztított, örökre fiatalnak maradt testvérek helyett született és nevelődött.)

Ha Ön így látja, vagy így látja helyesnek szolgálni a magyar holokauszt emlékét, akkor nem meglepő, hogy az édesapja első feleségét és kislányait a gettóba, majd a deportáló vonatba betuszkoló magyar hatóságok, rendfenntartó szervek, s egyéb más intézmények (pl. a mesteriségéhez oly közel álló „vagyonkezelők”) tevékenységéről a Páva a 60. évforduló alkalmából semmit nem mutatott be. Ennek az erkölcsi kára felmérhetetlen.

Annál is inkább, mert az interjúban a holokausztmúzeum célját úgy fogalmazza meg, hogy az már majdnem felér a holokauszt, de legalábbis a magyar holokauszt tagadásával. Ide másolom:

„– Közeledik a holokauszt hatvanadik évfordulója. Nehéz lehet megtalálni a helyes arányokat. Milyennek kell lennie a gyászünnepegeknek, hogy méltó emléket állítsanak az áldozatoknak?

– Az egyik feladat nyilvánvalóan az, hogy megemlékezzünk azokról, akiket elpusztítottak, és azokkal együtt emlékezzünk meg, akik túléltek. Nem hiszem, hogy a helyes arányokkal foglalkoznunk kellene. Az érintetteknek a sok rendezvény is kevés, az ellenségeskedőknek a kevés is sok. A lényeg az, hogy a megemlékezések belső indíttatásból fakadjanak. Az önmagáért való megemlékezésnek azonban semmi értelme. Annak van értelme, hogy bemutassuk a világnak: a holokauszt egészen speciális esete a népiirtásnak, különösen az teszi elképesztővé, hogy részletesen kidolgozott, ipar-

szerű módszerekkel zajlott. Főként a fiatalokat kell megismertetni azzal, ami történt, és azzal, hogy milyen előzmények vezettek idáig, és kik voltak azok az emberek, akik egyik napról a másikra százezerszám végleg eltűntek. És még egy dolog. A holokauszt a cigányokat is érintette, róluk ugyanúgy meg kell emlékeznünk, mint a zsidókról.”

Az „iparszerű módszerek” az Ön interjújában egyértelműen a németekre utalnak. A magyar holokauszt megtörténtéért azonban nem a németek, hanem a magyarok felelősek. Hogy a narratíva mikor kezdődött, az egy vita kérdése is lehetne, ha feladatához híven a vita fórumai megszervezésén munkálkodna, de az bizonyos, hogy a magyar történelemből való kiszántást a magyar közigazgatás végezte, a magyar nép helyeslő vagy passzív, s nemzetközi viszonylatban is kevés zsidómentő részvételével – egészen a kassai pályaudvaron történt, a németeknek való kiszolgáltatásig. A cigányok esete Magyarországon, mint azt az állandó kiállítás előkészítő forgatókönyvében is olvashatta, sem számban, sem a jelensége lényegében nem hasonlítható a zsidókat ért, a nemzet testéből kiszántó folyamathoz. „A helyes arányokkal” pedig foglalkozni kell. Épp az a feladatunk, hogy a magyar holokauszt felidézése és elmesélése folyamatában megnevezzük a szereplőket, számba vegyük és megítéljük az „arányokat”, legyenek azok bármilyen kedvezőtlenek – hogy szembenézhessünk velük a kigyógyulás érdekében.

Dörgölődző lelkenedezése a történelem felületes ismeretéről sem tanúskodik. („Egyetlen volt szocialista országban sincs hasonló intézmény, a magyar államot dicséret illeti azért, hogy erkölcsileg és anyagilag is támogatta a létrehozását.”) A volt szocialista Lengyelország területén van ugyanis az első, s mindmáig legnagyobb holokausztmúzeum: Auschwitzban. (Amelyet egy másik szocialista állam polgáraként nem egyszer módomban volt meglátogatni.) A Hitler kreálta Szlovákiát kivéve (amely szocialista ideje alatt Csehszlovákia volt) egyetlen volt szocialista ország sem szolgáltatta ki a zsidó állampolgárait a németeknek úgy, mint Magyarország. Még az ugyancsak német szövetséges Bulgária és Románia sem. Tehát büszkeségre semmi ok, a szegyenre annál inkább, hogy ezt a történetet most sem mondják el.

Még mindig lenne kifogásolni való ebben az interjúban (pl. az egri neológ zsinagóga lebontását, és általában: a zsinagógalebontást helyes-



Gerdő Ilka: Rajzok a gettóból

lő-legalizáló véleménye), de ennyi talán elegendő is, hogy súlyos fenntartásaimat nem az interjúval magával, hanem Önnel szemben, mint a holokauszt-emlékezet letéteményesével megfogalmazzam.

Akkor is, ha ezért az igazi felelősséget szerintem nem Ön viseli, hanem azok, akik Önt ide, e posztra állították. (Jó lenne megtudni, hogy milyen érdekek, milyen szakismeret alapján és milyen megfontolásból.)

Ami Kertész Imre véleményét illeti, az a következőkben foglalható össze. *A hazugság helye (Népszabadság)* és *A holokauszt földjén (És)* című, a múzeum helyével és hivatásával foglalkozó cikkeim publikálása után, amelyeket elküldtem neki, kértem, hogy ő is szólaljon meg (az egyébként csak a Nobel-díja után keletkezett) reputációja okán. Amikor személyesen találkoztunk (2004 februárjában), elmondta, hogy részt vett a zsidó üzletemberek rendezvényén, ahol elmondta a véleményét – nagyrészt az én írásaimra támaszkodva, s ezt a nagy nyilvánosságnak szánta. Ő is, felesége is furcsállották, hogy Ön ott volt, s nem kereste meg őket az előadása után, hanem feltűnően került a társaságukat.

Véleménye a *Népszabadság* (2004. ápr. 24.) *Szokunk kell Európát* című interjújában is megfogalmazódott.

„– Itthon azonban a magyarországi holokauszt hatvanadik évfordulójának megemlékezésén is hiányolhattuk. Nem hívták meg?

– Fölkértek, de azt válaszoltam, hogy nem megyek. Nézze, a műveimben sokkal több van, mint amit egy holokausztmúzeum felavatásánál nyújthatok. Meg aztán vannak dolgok, amelyekkel nem értek egyet: elsősorban a társadalmi vitát hiányolom. Ha Berlinből nézem, ott egy nagyszabású holokauszt-emlékművet állítottak fel közvetlenül a Parlament melletti telken, és erről három vagy négy évig vitatkoztak. Társadalmi ügygé vált. Magyarországon, hogy úgy mondjam, egymás között intézték el az „illetékesek”, ami számomra visszatetsző. Arról már nem is beszélve, hogy a Páva utca nem reprezentatív helye Budapestnek, s a zsinagóga nem jó befogadója a holokauszt-emlékműnek. Annál is inkább, mert akkor az egész csak a zsidókra vonatkozik, holott a nürnbergi törvények faji törvények voltak, sok olyan embert is sújtottak, akinek fogalma sem volt arról, hogy zsidó, mert legfeljebb egyik nagyszülője számított annak. Ezt nem lehet összekötni a vallással. Nem akarom túlhangsúlyozni mindezt, másfelől annak sem látom értelmét, hogy én, akinek témája Auschwitz, ott legyek egy ilyen ünnepségen.”

Az idei Frankfurti Könyvvásáron, az Esterházy Péter díja alkalmából rendezett fogadáson – ezúttal kérés nélkül – kifejtette, mennyire egyetértett az *Auschwitz album* különösen botrányos sorsáról írt cikkemmel (*Az Auschwitz album, ha magyar*). Az album egyébként, szinte szóról szóra Önhöz hasonlóan, csak a német szerepvállalást hangsúlyozta az auschwitzzi tettben.

Ha van egy Nobel-díjas írónk, aki a magyar történelemben egyedülálló elismerést épp a holokauszt, mégpedig a magyar holokauszt elmondásáért kapta, akkor erkölcsi kötelességünk a szavára hallgatni. A tény, hogy nem hajlandó az intézménnyel kapcsolatban lenni, a mi működésünket delegitimizálja – sajnos joggal.

Szíves felkérését, hogy távozzam a kuratóriumtól, furcsállom.

Mint írja, a rajtam kívül állandóan Budapesten tartózkodó tagokból álló grémium nem ül össze rendszeresen. A részvételt rajtuk inkább számon kérhetné. Amikor jelen vagyok, az érdemi munkának nyomát sem látom, az új, az ellenkezésünk dacára kinevezett, teljesen igno-

ráns igazgató székbe tiltetése minden bizonnyal mások kedvét is végleg elvette.

Azért is méltatlan a felszólítása, mert jómagam nem kevés munkát fektettem az intézmény munkájának az elemzésébe, javaslatok kidolgozásába – levele ezek egyetlen pontját sem érintette. Ez valószínűleg abból a félreértésből adódik, amit megbízatásáról gondol, s amit (nem először) nyelvhasználata most is leleplez. Ön „*magyonkezelő*” kuratóriumot kíván. Jómagam pedig a magyar holokauszt emlékezetét kezelő kuratóriumot. Egyébként is a kuratóriumnak nem ügyeket kellene vinnie, hanem egy intézmény felett gyakorolnia egy törvényességi és az ügyek menetének *irányát* illető erkölcsi felügyeletet. Magát az emlékezet őrzését (dokumentálását, továbbadását) pedig felkészült szakembergárdának kell „kezelnie”, akik (vagy egy részük) nyilvános pályázatokon nyerik el posztjukat, s az az ambíciójuk, hogy a holokausztot a „kultúrába emeljék”. Képességeiket egyetemi diplomáik és sikeres szakmai előéletük igazolják.

Mindennek a feltételeit sem Ön, sem elődje nem teremtette meg. Ez más intézmény esetében is anomália, de a holokauszt emlékezetére, a gyászmunka elősegítésére szerveződött intézményben pedig valóságos bűn. Ezért gondolom azt, hogy az ügy iránti elkötelezettségét azzal bizonyítaná a leginkább, ha helyét arra alkalmasabb, s főleg az érdekérvényesítésben nagyobb lehetőségekkel rendelkező személynek adná át, vagy ezt a folyamatot kezdeményezné. Amíg a holokauszt-emlékezet ügye jobb irányba nem fordul, kakukktojás-posztomról nem mondok le (csak hátrányom van belőle a személyes életem szempontjából), s amennyire a lehetőségeim engedik, a közvéleményt, vagy csak inkább a jövőre kor kutatóját tájékoztatom az emlékeztetés folyamatáról.

Ha már belefogtam a levélírásba, két konkrét, e levél tartalmával kapcsolatban álló teendőjére itt figyelmeztetem sürgetőleg.

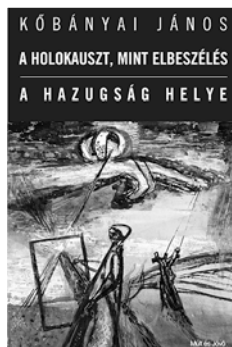
Kleinné Müller Ilonka szegedi holokauszt-túlélő felháborodottan közölte (a *Múlt és Jövő* 2004/4. számában biztosítottam ennek nyilvánosságot), hogy az emeleti karzaton lévő roma holokauszt-kiállításon és annak a szóróanyagában felfedezte az édesapja „szemtelenül” bemontírozott képét – akit nem romaként, de zsidóként deportáltak és pusztítottak el Auschwitzban. Lehet, hogy ez „politikailag” nem „korrekt”, de mégis felszólítom, hogy a durva és történelemhamisító montázst azonnal korigálja az intézmény falán, valamint a szóróanyagban. Kövesse meg a gyászában megbántott asszonyt, s vizsgálta ki, hogy kik ezért a felelősök. A történelemhamisításért egyébként valamennyi látogatót is illene megkövetni.

A Jad Vasem Intézet Kiadójánál (Bella Guterman igazgató asszony) megérdeklődtem, hogy igaz-e az állítás, amit Ön a kuratóriumi ülésen is hangoztatott, nevezetesen, hogy az *Auschwitz album* kereskedelmi forgalmazását megtiltották volna. Fölháborodottan kérte ki magának. Sőt, mint elmondta, a szokással ellentétben a szerzői jogokat ingyen bocsátották Breuer Péter, az NKÖM nevében eljáró megbízott rendelkezésére, hogy ezzel is megkönnyítsék, hogy a kiadványuk a magyar közönséghez eljusson. Ezúton írásban is felszólítom, derítse ki, ki a felelős ezért a tévinformációért, ismeret-cenzúráért. És gondoskodjon róla, hogy a Páva falai között egyedül megvalósult kiállításnak legyen hazavihető, otthon tovább tanulmányozható ismeretapparátusa.

Kérem fentiek tudomásulvételét

Kőbányai János
kuratóriumi tag

Jeruzsálem, 2005. jan. 24-én, azon a napon, amikor 60. évfordulója alkalmából az ENSZ egy teljes ülésszakot szentelt Auschwitz felszabadításának.



Kiadónk gondozásában megjelent:

KŐBÁNYAI JÁNOS

A HOLOKAUSZT, MINT ELBESZÉLÉS

A HAZUGSÁG HELYE című kötete.

Kartonált, 140 x 215 mm, 252 oldal, 2100 Ft

„A magyar holokauszt hatvanadik évfordulója arra nyújtott alkalmat és késztetést, hogy elbeszéléssé homogenizálódjon, s ezáltal beépüljön a magyar nemzet tudatába, azaz a nagy és kollektív magyar elbeszélésbe. A tét szinte a megtörténtekeivel azonos súlyú és élő. Ha a narratíva igazul beszélgetik el, mód nyílna megszabadulni a bűntől, s a bűn okozta betegségtől – az igazság gyógyító ereje, s médiuma a kultúra – illetve a kultúrába szerveződés/oldódás folyamata révén. Benne az elpusztítottak nemcsak végtisztességet kapnának, de haláluk is értelmet nyerhetne.”